

Portré Béres Ferenc énekművésről

Béres Ferenc (1922-1996) Liszt-díjas dalénekes, Érdemes és Kiváló Művész nevét a zeneszerető közönség határon belül és kívül egyaránt jól ismeri. “Dalos vidéken” született a Cserhátban, Gagybátorban. Gyönyörű hangját és fizikumát az édesapjától örökölte, édesanyja is rengeteg éneket tudott. Tizenegy éves korában látott először vonatot és villanyt. Nagy szegénységben, de összetartó és szelíd családban nevelkedett a hat gyermek, olyan parasztszalámban, amelynek egyik ága foglalkozása szerint béres volt. Felnevelő iskoláját Sárospatak adta, a tehetségét idejekorán felismerő tanítóinak köszönheti.

– Nekem két édesanyám van: a szülőanyám, és szellemi anyám, a sárospataki Alma Mater – vallja a művész. – Amikor a világtól elzárt kicsi szülőfaluból, Gagybátorból bejutottam a kollégiumba, Patak a világvárost jelentette. Nem éreztem magam egyedül, nemcsak tanították, szerették is a diákokat. Szigorú rendtartás, fegyelem volt, de a szigorúság is szeretetteljes. A tanárok nem szüntek meg adni. Minden diákokat figyelemmel kísértek,

felismerték és támogatták a tehetséget. Szerettem rajzolni, szobrásztnak, festőnek készültem. Zenetanárom, a nagyhirű Szabó Ernő azonban rögtön észrevette, hogy az átlagnál több muzikalitás van bennem – neki köszönhetem, hogy erre a pályára léptem. Fekete Gyulával egy padban is ültem Sárospatakon, ő jól tudja, hogy milyen iskolai díjat rajzzal és énekléssel meg lehetett nyerni, azokat én mind megnyertem – idézi föl az iskolai éveket a volt pataki diák.

1941 őszén, alig 19 évesen hagyta el végleg a szülői házat. Besztercén kapott állást az Állami Erdőigazgatóságnál. Három évet töltött itt műszaki rajzolóként, s ezalatt bejárta Erdély varázslatosan szép tájait. Már akkor is jól énekelt és furulyázott, szívesen befogadták. Különböző népi együttesekkel, művészeti csoportokkal, színesekkel, írókkal ismerkedett meg. Itt találkozott először az élő-eleven népművészzel, amely nemcsak fejlethetetlen élményekkel gazdagította, hanem nyiladozó szándékaiban is erősítette. A népi énekesektől, hangszeresektől és táncosoktól olyan alapo-

Rippl-Rónai József: Pesti lányok

kat kapott, amelyekre később jól lehetett építeni. Budapestre kerülve találkozott újra Muharay Elemérrel, a Nemzeti Parasztpárt kulturális osztályának vezetőjével (Kolozsvárott ismerkedtek meg 1942-ben), aki a bizalmába fogadta. Így lett a munkatársa, majd biztatására egyetemista.

Tevékenyen részt vett a népi kollégiumi mozgalomban, sikeres közreműködője a Muharay Elemér vezetésével létrehozott Népi Ének-, Tánc- és Játékegyüttes Nemzeti Színház-beli bemutatkozásának 1946. március 4-én. Emellett a Pázmány Péter Tudományegyetemen néprajzot, művészettörténetet és folklorzstikát tanult. Nagy szeretettel emlékezik Keresztury De-

zsőre és feleségére, akik 1946 nyarán Sárospatakon egy baráti találkozón felfigyeltek a dalolására. Keresztury vallás- és közoktatásügyi miniszter volt akkor, felesége zongoraművész. Erkölcsei anyagi támogatást kapott tőlük. Népi kollégista társával együtt később létrehozták a Népi Kollégiumok

Együttesét, amellyel részt vettek az első Világifjúsági Találkozón Prágában, majd Párizsban, Bulgáriában, Finnországban vendégszerepeltek. 1948-ban megszervezték a Honvéd Együttest, amelyben Béres Ferenc énekes és népi hangszeres szólista lett. A társulat néhány év múlva a Magyar Néphadsereg Művészegyüttese nevet vették fel, és elkezdődött az országjárás. Hazai és külföldi sikerek következtek, s 1956 végén négy hónapos kínai vendégszereplés.

1957 után Béres Ferenc az újjászervezett Országos Filharmónia szólistája lett. Az 1996 tavaszán rendezett zeneakadémiai jubileumi hangversenyén – fél évszázada állt ekkor szín-

padon – generációk ünnepelték. Az ezt megelőző évtizedekben több mint 12 ezer dalestet és közel 250 egyházzenei hangversenyt tartott, túlnyomórészt a határainkon kívül.

– Olyan helyen születtem – mondja – ahol a szülőfalum és a táj egy zárt etnikai egységet képez. A paraszti kultúra és annak hagyományai nekem még elsődleges élményt jelentettek. Apám, Anyám híres dalosok voltak. Nehéz életükben vigasztaló gyógyír volt a dal. Mivel pályámat minden időben és minden körülmények között szolgálatnak tekintettem, jól megfontoltan döntöttem úgy, hogy azt szinte kizárólagosan a magyar énekkultúráért tegyem. Országjárásom során mintegy kétmillió kilométert utaztam, bejártam a világot minden kontinensét, hogy bemutassam a magyar dalok szépségét, értékét.

Béres Ferenc közéleti személyiség volt. Harsányi Istvánnal, volt pataki tanárral, és Pécsi Sándor Kossuth-díjas színművésszel, egykori diáktársával karöltve addig járt a politikai vezetők nyakára, amíg elérték, hogy Sárospatak 1968-ban visszakapja városi rangját. Ezzel egyidőben nagyszabású ajándékával megalapította a Sárospataki Képtárat, példát mutatva ezzel a közösségért tenni akarásnak. Érdemei elismerésül a város díszpolgárává fogadta. Rendszeresen vissza-

járt Patakra, 1990-ben országgyűlési képviselőjelöltséget is vállalt. A nyolcvanas évek végén élére állt a pataki kollégium visszaállítását sürgető társadalmi kezdeményezésnek, és 1989-ben a Sárospataki Református Kollégium Alapítvány kuratóriumának első elnöke lett, 1994-től haláláig díszelnök. Amerikai előadókörútjainak bevételeiből jelentős adományt fizetett be az alapítvány céljára. 1997-ben özvegye – Béres Ferenc szóbeli végrendeletét követve – a művész zenei könyvjúteményét Sárospataknak ajándékozta. A gazdag anyag a Kollégium Nagykönyvtárában kutatható.

Béres Ferenc halálának ötödik évfordulóján most mégis elsősorban az énekművészt köszöntjük, aki munkáját mindig szolgálatnak tekintette, s akinek életműve kevesekéhez hasonlítható: a közösségi emlékezet hű tolmácsolójaként hozta közel hozzánk a kultúrát, a zenét, segített megismerni a múltunkat, magyarságunkat, egy- mást.

(A portrét a művésszel készített interjúk alapján összeállította Bolvári-Takács Gábor. Felhasznált cikkek: Juhász Judit = Őszidő, 1993. február; Kiss Dénes = Magyar Fórum, 1992. december 3.; Zika Klára = Világszövetség, 1992. december 1.)

Bordás István - Dobrik István

A Sárospataki Képtár Béres Ferenc-gyűjteménye

“Sárospatak társadalmának örök letét-ként adományozom képzőművészeti magángyűjteményem 50 db műalkotását azzal a szándékkal, hogy ez legyen

Több mint három évtized telt el azóta, hogy a fenti sorokat Béres Ferenc ének-művész, volt pataki diák, a város előjáróságának címezve papírra vetette.

Somogyi Győző: 1848-as lovasság

az adományokból létesítendő Sárospataki Galéria alapköve.(...) Meggyőződésem, hogy kezdeményezésem csupán az első gesztust jelenti és hasonló adományokból a Sárospataki Galéria belátható időn belül a közművelődésünk jeles intézménye lesz.”

1970-ben a szándékból valóság lett: első kiállításával megnyílt a Sárospataki Galéria.

Béres Ferenc jóslata bevált. Az általa alapított gyűjtemény – az ő lelkes inspirálására – sokat segítő tette nyomán kiegészült, komoly műtárgy-együttes-

Aszódi Weil Erzsébet: *Vizből menekülők*

sé fejlődött. Adomány adományt követett, új egységek jöttek létre, az intézmény külön épületet kapott, és értékei alapján végül képtárként önálló múzeumi gyűjteményi rangot ért el. Az alapító a szándéknyilatkozatában tett ígéretéhez híven egészen haláláig nyomon követte a Galéria munkáját. További ajándékaival az eredetileg 50 db-os gyűjteményt több mint 300 műtárgyat számláló kollekcióná bővítette. Ösztönzésére művészbarátai, gyűjtőtársai az évek során mind mennyiségben, mind pedig minőségben jelentős anyagot adományoztak a városnak. Olyan gyűjteményi egységek is bekerültek a Képtárba, mint a 70-es évek avantgardját bemutató kollekció, a Klinkó József-hagyaték, vagy Medveczky Jenő római

iskolás műveit tartalmazó táblaképgyűjteménye. Mindezekén túl két igen jelentős életmű is a város tulajdonába került. Domján József Amerikában élt magyar festőművész anyaga, illetve Andrassy Kurta János szobrászművész életműve. E két utóbbi adományozáshoz kötődik a Képtár önálló épületeinek megvalósulása is: az egykori római katolikus reáliskola épületében látogatható a mai Sárospataki Képtár, és kiállítóhelyiségek nyíltak Szinyei Gerzson hajdani református kollégiumi tanár Kazinczy utcai házában is, amelyet a patakiak ma már csak Domján-ház néven ismernek. Nyugodtan kimondhatjuk, hogy Béres Ferenc kezdeményezésnek magva jó talajra talált, és a 70-es évek végére az eredeti adomány,

jelentős képzőművészeti gyűjteménnyé bővülve, a város életében fontos szerepet játszó intézménnyé vált.

Vessünk néhány pillantást a Béres Ferenc-féle műtárgyegyüttesre! Az adomány a magyar modern képzőművészet alkotásaiból áll, időben Nagybányától az 1980-as évek közepéig. A kollekción, művészettörténeti értékeit tekintve, igen széles skálán mérhető. Érezhetően azok a festmények, grafikák a legjelentősebb darabjai, amelyek nem ajándékként, hanem a művészettörténeti stúdiumokat is hallgatott alapító hozzáértő gyűjtése nyomán kerültek tulajdonába. Így a nagybányai csoport tagjának és egyik meghatározó egyéniségének, Iványi Grünwald Bélának festménye (*Balaton aranyhíd*), vagy a magyar művészet egyik legtalányosabb alakjának, a bárói sorból kiszakadt festő-filozófus Mednyánszky László tájképe (*Magas-tátra a Csorba-tónál*). A realizmus figurális festői sorából verbuválódott szolnoki művésztelep alkotói attitűdjét Szüle Péter *Köpölő menyecskéje* és Fényes Adolf *ceruzarajzai* képviselik. Kiemelkedő értékei a gyűjteménynek az alföldi iskola két jelentős mesterének, Rudnay Gyulának és Tornyai Jánosnak munkái (*Tiszapart, Tiszaparti füzes*), valamint a csiki székely néptanítóból országos hírű festővé lett Nagy István balladai tömörségű olajfestménye, a *Fenyveserdő*. A posztmodernizmus és a szecesszió szellemében alkotók közül a gyűjteményben Rippl-Rónai József tusraszait említhetjük meg: *Két*

akt, Pesti lányok I., II. A magyar avantgard szellemét és törekvéseit (Nyolcak, École de Paris) Czöbel Béla szénrajzai (*Támaszkodó férfiak*), Márffy Ödön alkotása (*A cirkusz II.*), Bornemissza Géza akvarellje (*A tájkép*) képviseli. A magyar aktivisták művészgárdájából Uitz Béla rézkarcai az emberábrázolás remekei közé tartoznak. A két világháború közötti művészet "római iskolásai" közül a meszteri rajztudású Aba Novák Vilmos rajzai találhatóak meg a kollekciónban. A posztnagybányai iskola és a Greshamkör egyik vezéregyéniségének, Szőnyi Istvánnak a rézkarcai külön gyűjteményi egységet képviselve igazolják alkotójuk humánus érzelmvilágát, festői líraizmusát. A század második felének magyar képzőművészete már igen nagy szóródásban és minőségbeli egyenlenségekkel van jelen a gyűjteményben. Ezek közül a műtárgyak közül talán Koszta Rozália mély emberábrázolását képviselő portréit érdemes kiemelni.

A Béres Ferenc által adományozott műtárgyegyüttes jelentős művészeti értéket képvisel, amely Sárospatak városát gazdagítja. Példázza azt a gondolatot, amely nagyon is jellemző a patoki diákokra: azt az eszmét, hogy a Sárospatakra járó diákok mindig második hazájuknak, szellemi táplálójuknak érezték diákvárosukat. Egész életük során kötődnek hozzá, és munkájukkal igyekeznek fejleszteni a várost és kultúráját.